

Репертуар українсько-руських аматорських театральних гуртків

Репертуар, з яким виступали українсько-руські аматорські театральні гуртки в Східній Словаччині протягом 1919 – 1949 рр., визначається великою строкатістю та різноманітністю. Він строкатий і різноманітний як з погляду жанру, так і з погляду свого походження. Із драматичних жанрів бачимо у ньому класичні п'єси української та інших європейських літератур, загальновідомі в Україні та в цілій Європі драми, комедії, водевілі, сцени, сценки, жарти, діалоги, монологи та бачимо у ньому й твори місцевих драматургів, метою яких було не тільки розважати і забавляти сільського глядача, але й впливати на нього, виховувати його, вести його до розуміння мистецтва й бути активним у його створенні.

Класичну українську драматургію в сільських виставах русько-українських аматорських театральних гуртків у Східній Словаччині представляють п'єси, які належать до золотого фонду українського сценічного мистецтва. Найдавнішим твором, поставленим на русько-українській сцені в Східній Словаччині на цей раз студентами Пряшівської греко-католицької богословської семінарії, був твір *Осьме блаженство*, що кореспондує із твором барокового поета і письменника Івана Максимовича. Із новочасних авторів гуртки у свій репертуар включали п'єсу Михайла Старицького *Ой, не ходи, Грицю, на вечорниці*. Цю п'єсу в Східній Словаччині спершу представив ужгородський професіональний театр Просвіти. П'єса мала величезний успіх у глядачів, і закономірно, що до неї потягнулись аматорські театральні колективи. В репертуарі театральних гуртків фігурує й дальший твір Михайла Старицького *Як ковбаса та чарка, то минеться сварка*. Аматорські гуртки включили до свого репертуару твори дальшого класика української драматургії Івана Тобілевича (Івана Карпенка-Карого). Вони поставили його п'єсу *Безталанна*. Ставили гуртки й інші широковідомі й популярні твори української сцени. Серед поставлених на сцені драматичних творів бачимо драму *Верховинці* Й. Корженівського, перероблену українськими авторами, п'єсу І. Гушалевича *Підгоряни*, перероблену Вербицьким та Кропивницьким. Далі, аматорські гуртки ставили п'єсу І. Тогобочного *Жидівка – вихрестка*, твори Спиридона Черкасенка *Ювілей* та *Чудо св. Миколая*. Парох у Шариському Щавнику Володимир Капішинський для аматорів околиці пристосував п'єсу із сценічної майстерні Ярослава Стадника *Про чоловіка, котрий редагував Хлібороба*. Далі, гуртки ставили на сцені п'єсу Івана Наумовича *Знімчений Юрко*, *Кара совісті* Григорія Цеглинського, *Ворожба* М. Упоренця, *Три до вибору* у сценічній обробці Б. Мартиновича, *Зустріч* В. Королева-Старого, *За сиротою бог з калитою* І. Луцка, *Гостина св. Миколая* С. Калитовського, *Голгота* Меріяма-Лужницького. Русько-українські аматорські гуртки перебирали в українських режисерів і драматургів сцени й жарти як *Тік – так*, *Жена горою* та інші.

Через руки українських режисерів і драматургів до українсько-руських аматорських Східної Словаччини попадали й твори європейської драматургії. Із стислих повідомлень у газетах випливає, що гуртки ставили на сцені твір французького письменника й драматурга Мольєра *Скнара*, твір німецькомовного автора Людвіга Загарі *Віл*, який був таким популярним на сільських сценах, що його ставило аж десять театральних гуртків.

З інших європейських драматичних творів аматорські театральні гуртки поставили на сцені п'єсу Г. Ібсена *Пір у Сольгаути* та *Гедда Габлер*. Із світової класики гуртки у свій репертуар включили твір А. П. Чехова *Медвідь* перекладений Миколою Садовським, далі вони ставили *Предложеніє* того самого автора, комедію М. В. Гоголя *Женитьба*, твір польського драматурга А. Фредро *Які хворі, такі дохтори*. Успіхом на сільській аматорській сцені користався твір Шенгера *Чортися*, який ставився під назвами *Чорт – не жена*, *Жінка чорт* у перекладі Я. Стадника.

Українсько-руські театральні гуртки під керівництвом сільських учителів та в їх сценічній обробці вивчали і ставили на сцені й словацькі та чеські драматичні твори. Із словацької драматичної продукції до репертуару сільських театрів попали твори Йожа Корбачки *Три міхи картошки*, *Мир Яна Сабо*, *Хрест під липами*, *Правда перемогла* та *Могилка любови* Ферка Урбанека, *Рубінова брошка* Бейли Кошика, *Ворог жєнщин* Й. Дафчика, *Муки Ісуса Христа* Вацлава Седлака, *Лурдская пастушка*, *Свідок* Я. Врхліцького, сцени *Іван Пуф стрілець*, *Хлібник – лікар Бохнік*, а треба гадати, що й декотрі інші словацькі та чеські драматичні твори.

Вагоме місце в репертуарі русько-українських аматорських театральних колективів посідають твори, які виникли в русько-українському середовищі в теперішній Закарпатській області України та у нас, в Східній Словаччині. Драматичні гуртки ставили ці твори на сцені в міру того, як дозрівали їх автори та як вони були здатні своїми творами відповідати на потреби дня та на попит драматичних гуртків. Із зібраних нами даних випливає, що найпопулярнішими в Східній Словаччині, як і в усьому Закарпатті, були п'єси Антонія Бобульського. Трохи пізніше популярною була п'єса *Маруся* Сіона Сильвава, *Сирота* Е. Калабішки та кілька інших п'єс, написаних мовою, яка одержала назву «язичія».

П'єси українсько-руських авторів, народжених у Східній Словаччині, виходили друком доволі рідко. Вони, як і всі інші твори, призначені для вистав, переписувалися від руки і з рукописних записів готувалися сільськими драматичними колективами до виступів на сцені.

Найстаршою авторкою драматичних творів у регіоні Східної Словаччини була **Ірина Невицька**. Народилася вона 10-го грудня 1886 року в Збудській Білій в родині гімназійного професора Павла Бурика. У 1903 році вона вийшла заміж за абсолювента теології Емілія Невицького, який був призначений за пароха в Чичаву, теперішнього Воронівського округу. Із Чичави вона надсилала статті в русько-українські газети і журнали, які виходили в Ужгороді та в Будапешті, а саме в газети *Наука і Неділя*. Із Чичави, де подружжя прожило шість років, її чоловіка було переведено в Удоль. В Удолі Ірина Невицька прожила дванадцять років. В Удолі у 1912 році вона написала п'єсу *Боже провидіння*. Того самого року цю п'єсу сільська молодь поставила на сцені. Після Першої світової війни вона далі продовжувала писати п'єси. У 1918 році удольська молодь поставила другу її п'єсу *Рождественний дарунок*. Крім цих двох п'єс, написала дальші драматичні твори *Судьба*, *Радости майстра Фулярдина*, *Непорозумініє*, *Все в порядку* та *Огонь*. Її п'єси *Непорозумініє*, *Радости майстра Фулярдина* та *Огонь* ставилися на сцені аматорськими театральними гутками, а п'єса *Огонь* і професіоналами ужгородського театру Просвіти. Крім п'єс, вона писала й прозові твори. Вмерла в Пряшеві у 1956 році.

Другою особою, яка обумовлювала русько-українське театральне життя в Східній Словаччині, був **Степан Гойдич**. Народився він 9-го січня 1887 року в Руських Пеклянах, де його батько був греко-католицьким парохом. До розпаду Австро-Угорської монархії був він українофілом. Після виникнення Чехословацької республіки вивчав російську мову і літературу в Празькому університеті і став її викладати у Греко-католицькій учительській семінарії в Пряшеві. Після 1931-го року став її директором. Будучи на посаді директора семінарії, впливав на аматорські театральні вистави, що їх ставили студенти закладу та й сам писав твори для аматорського театру. Як директор семінарії видав кілька підручників для студентів середніх шкіл. Пишучи про російську літературу, згадував і твори українських письменників. У 1920 році був редактором газет *Русская молодеж*, яку видавала учительська семінарія, а від 1925 року редагував газету *Русское слово*. Писав п'єси для інсценізації молоддю та й дорослими. Написав п'єси *Іменини у батька Духновича*, *Закопаное сокровище*, *Господина директора ніт дома* та радіоп'єсу *Хто до тебе камнем, ти до него хлібом*. Після ліквідації греко-католицької церкви переслідуваний. Вмер у 1968 році.

Третім драматургом, який писав п'єси для сільського аматорського театру, був **Йосиф Кизак**, Народився він у 1898 році в Каміонці. З 1920 року був префектом гуртожитку учительської препарандії, з 1922 року професором теологічної академії, а з 1929 року професором церковного права та церковної історії.

Редагував газету *Русское слово*, якій надавав народний характер. Був одним із засновників прямишівської Просвіти. Писав п'єси та рецензії на декотрі театральні вистави. Є автором п'єс *Сільський суд*, *Присташ* та кількох інших сцен, жартів і виступів. Вмер у 1966 році.

Дальшими авторами драматичних творів, призначених для сільської театральної сцени, були учителі сільських шкіл, які проводили культурно-освітню роботу в українсько-руському регіоні Східної Словаччини. У наш час мало відомою постаттю між ними залишається **Микола Горняк**. Народився він в Габурі в 1914 році. Вчився в гімназії в Мукачеві. Був учителем і працював у парафіяльних школах в Ладомировій, Осадному та кількох інших. Перед Другою світовою війною виїхав в Югославію, звідти у Сполучені Штати Америки. Дальша його доля нам невідома. Писав прозові твори, які вишли книжечкою в 1935 році під назвою *Старая быль*. Книжково вийшла і його п'єса на чотири дії *Наші дні*. У книжці було надруковано й кілька його віршів. Дальша його п'єса мала назву *День народження сільського учителя*, інша *У кого больше*. Успіхом на сільській сцені користався його діалог *Поет і його любовниця* та зокрема монолог *Сварлива баба*.

Окремими книжками вийшли п'єси **Михайла Матиса**, якому довелося прожити коротке життя. Народився Михайло Матис 1913 року у Штефанівцях. Закінчив учительську семінарію, і був сільським учителем на Лабірщині. Вмер у 1942 році. Написав дві п'єси *Соня* та *Американка*, як представляють сільське життя.

Драматичні та прозові твори писав **Іван Вавринчик (1913-1993)**, який народився і все життя провів на Спишу.

Працював на посаді сільського учителя й одночасно проводив копітку культурно-освітню роботу. Писав сцени для вистав шкільної молоді, приурочених до визначних дат та різні твори для сільських театральних гуртків. Успіхом користалася його п'єса *Панич на мельниці* та сцена *Лужок*. Його прозові твори вийшли окремою книжкою в 1981 році як збірник оповідань *Над Магурою зорі не гаснуть*.

Дві п'єси для театральних гуртків написав **Андрій Крайняк**. Учительську освіту здобув у Мукачеві. Працював у народних школах на Лабірщині, а після Другої світової війни в середніх школах Пряшева. Є автором двох п'єс, які були надруковані під час Другої світової війни – *Свекра* та *Жена да убоїтса мужа своего*.

Плідним автором драматичних творів, призначених для шкільних вистав і приурочених до різних свят, був **Ервін Владимир**. Як решта авторів драматичних творів, був сільським учителем у різних селах Східної Словаччини. Не лише писав твори для театральних вистав як *Панич на мельниці*, *Лужок* але й сам виступав в окремих ролях у виставах п'єс Івана Тобілевича (І. Карпенка-Карого).

Йосиф Шелепець, Пряшів

Список драматичних творів, поставлених на сільській сцені

Авто – твір словацького автора Й. Дафчика
Агенти
Американка - п'єса Михайла Матиса, ставили її три гуртки
Англійська блоха
Анна – сцена Ервіна Владимира
Армія слова
Баба-яга
Балалайка – жарт
Барнуля – п'єса Гузенного, ставило її дев'ять гуртків.
Бахтарня
Бача у лікаря
Безталанна – п'єса Івана Тобілевича (І. Карпенка-Карого)
Берта – твір, перейнятий із чеської драматургії
Бідна на світі пещена дитина – п'єса Антонія Бобульського, ставили її три гуртки
Богобойная дівушка
Боже, отче народо
Боже провидіння – п'єса Ірини Невицької, ставили її чотири гуртки
Бородате непорозуміння – ставили її три гуртки
Босорка
В рабстві п'янства
В рештаурації (ресторані)
Верховина
Верховинська кров – п'єса Антонія Бобульського
Вечер накануне Ніколіна дня
Виспаная камнем доріжка
Вислужений кін
Виучка
Відьма
Відьма – босорка – п'єса Івана Новака, ставило її п'ять гуртків
Віл – п'єса Людвіга Загарії, ставило її десять гуртків
Ворог женщин – переробка словацької п'єси Й. Дафчика
Ворожба – п'єса М. Упоренця, ставили її чотири гуртки
Вторнік послі обіда
Вуйко з Америки – п'єса Антонія Бобульського, ставило її десять гуртків
Глуха баба
Голгота – п'єса Меріяма-Лужницького
Горе от темноти – ставили її три гуртки
Господина директора ніт дома – п'єса Степана Гойдича, ставили її три гуртки
Гостина Св. Миколая
Гості з-за хмар

Гриць Борозда
Два дохтори
Два куми
Де горівка буває, там добра немає
День народження сільського учителя – п'єса Миколи Горняка, ставили її три гуртки
Депутат до Відня – п'єса М. Глуба, ставило її п'ять гуртків
Держися даного слова – ставило шість гуртків
Добра порада
Добродітель перевишає багатство – п'єса О. Духновича, ставило дванадцять гуртків
Дорога блаженства
Др. Грамофіль – монолог Івана Вавринчика
Дурисвітка
Если прислуга забастуєт – твір чеського письменника Мартіка
Євреї і Іван
Жандарм і циганка
Жена горою
Жени мудріші
Жених з міста
Женитьба – п'єсу М. В. Гоголя ставили три гуртки
Жертва самоотвержености – п'єса П. П. Фабрія
Живая статуя
Жидівка – вихрестка п'єса Івана Тогобочного
За сиротою бог з калитою – п'єса І. Луцика
Закопаний скарб
Закопане сокровище – п'єса Степана Гойдича, ставило сім гуртків
Заяць у корчмі – п'єса І. М'яслицького, ставили чотири гуртки
Знімчений Юрко – п'єса Івана Наумовича, ставило сім гуртків
Зубний лікар – діалог
Зустріч – п'єса В. Королева-Старого
Іван завідуєчий
Іван Пуф стрілець – монолог, перекладений із словацької мови учителем Йосифом Сухим
Інспекція у народного учителя
Іцко сват – ставило п'ять гуртків
Іслідователі занятій
Кандидат – п'єса Антонія Бобульського, ставило дванадцять гуртків
Кара божа – п'єса Миколи Вайди, ставили два гуртки
Кара совісти
Кающаяся мать
Кобила – ставили два гуртки
Когда воїни рискують – твір Ервіна Владимира
Когут на ярмарку – ставило п'ять гуртків
Крива присяга – ставили три гуртки
Кроваві квіти – переклад з угорської мови Еммануїла Бігарія
Крутиться, не крутиться – ставило п'ять гуртків
Кто виіграєт
Кума Анна – твір Івана Вавринчика
Лихо з женою, лихо без жени – ставили два гуртки
Лужок – п'єса Івана Вавринчика, ставило шість гуртків
Лурдская пастушка – переклад із словацької мови
Лучі лучшей будучности – обробка п'єси І. Тимори – Ярослава Стадника *Комедія про чоловіка, котрий редагував*
Хлібороба
Льгунышка
Малий коваль
Мальчик у Хріста на йолке – інсценізація оповідання Ф. М. Достоєвського
Маруся – п'єса Сіона Сильвая, ставило двадцять сім гуртків
Материнська кров
Мать – ставили два гуртки
Мафтей Клепета
Медвідь – твір А. П. Чехова
Месія – п'єса Антонія Бобульського, ставили два гуртки
Механік от всего
Микитик уходить в пенсію
Мир – переробка словацької п'єси Яна Сабо
Мищанин на селі – сцена Йосифа Кизака, ставили три гуртки
Мовчи, язичку – жарт
Могила любові – переклад словацької п'єси Ферка Урбанека
Молодая дівушка сумієт ласковими словами привести злодія на правильний путь
Мотор – ставили три гуртки
Муж умер – ставило дванадцять гуртків
Муки Ісуса Хріста – переклад слов. п'єси Вацлава Седлака
Наказаніє за гріх – переклад п'єси словацького письменника Ферка Урбанека
Наслідствіє
Наші дні – п'єса Миколи Горняка, ставило п'ять гуртків

Не добре kota в міху купувати – п'єсу ставили три гуртки
Нежаданий син
Непоніманіє
Нещасний фотограф
Німая невіста – п'єса Антонія Бобульського, ставило двадцять п'ять гуртків
Німіий голіч, (Німіий циркульник) – ставили чотири гуртки
Новий староста
О семи блаженствах – твір Феофана Прокоповича
Обман, Обманство – ставили два рази
Обманщик
Оголки
Ой, не ходи, Грицю, на вечорниці – ставило п'ять гуртків
Ординація
Охотнікі – твір підготував Н. Цисляк
Панич на мельниці – п'єса Івана Вавринчика, ставило чотирнадцять гуртків
Парикмахер – сценка, ставили три гуртки
Партизан
Пастирська ігра – п'єса Антонія Бобульського
Перехитрив – класичний укр. твір, переробка Баланчука
Підгоряни – п'єса Вербицького
Пір в Сольгауті – п'єса Г. Ібсена
Племінний бик – жарт Д. Поповича
Побіда світла над тьмою – ставили три гуртки
Поет і його любовниця – п'єса Миколи Горняка
Покотигорошок
Полюбив панич селянку – п'єса Ірини Кейпази, ставило дванадцять гуртків
Попанщене хлопство – п'єса Ваня Гунянки, ставили два гуртки
Послідня піснь
Похожденіє торти
Поцелуй в темноті
Правда побідила
Правда побідит – п'єса Спиридона Черкасенка, ставили два гуртки
Предложеніє – п'єса А. П. Чехова, ставили два гуртки
Прийди ти до нас – ставили три гуртки
Присташ – п'єса Йосифа Кизака, ставили двадцять два гуртки
Пробужденіє – п'єса Устияновича
Продали коня – ставило шість гуртків
Просвещеніє
Пройди світом – твір А. Грицака
Просперіта – ставили чотири гуртки
Прядки
Псота – твір Вітєзслава Маркуса
П'яна корова
П'яниця – твір Михайла Корозця
Радості майстра Фулярдина – п'єса Ірини Невицької
Радіо
Рай
Рождественний дарунок – п'єса Ірини Невицької
Рождественний сон – п'єса Степана Гойдича, ставили три гуртки.
Рождественская йолка – п'єса В. Анталовського.
Росу розсипаюча зоря
Рубінова брошка – переклад словацької п'єси Бейли Кошика
Самоубійця – п'єса Аркадія Аверченка
Сатана в бочці – ставили два гуртки
Св. вечір
Св. Миколай – ставили три гуртки, твір Марійки Підгірянки
Св. Миколай между сиротами – ставили два гуртки
Св. Миколай у школі
Свадьбой починається, свадьбой кончається – п'єса Йосифа Кизака, ставило сім гуртків
Сварлива баба – монолог Миколи Горняка, ставило шість гуртків.
Сватання на вечорницях
Свекра
Свекра – п'єса Андрія Крайняка
Свекруха – п'єса обр. І. Береца, ставили три гуртки
Свекруха – твір Івана Вавринчика
Свет свободи – сцена Ервіна Владимира
Свідок – ставили два гуртки
Світло побідит темноту
Свобода – твір о. Романицького
Свобода Карпат
Семейное празднество – п'єса Івана Даниловича-Коритнянського, ставили три гуртки
Сирота – п'єса Ірини Кейпази, ставили три гуртки
Сільський суд – п'єса Йосифа Кизака, ставили два гуртки

Скнара – п'єса Мольєра
Скрипка
Скромність побіждаєт – п'єса П. С. Федора
Солодат Швейк – переробка з чеської драматургії
Соль і вдова
Соня – п'єса Михайла Матиса
Старий паробок
Сто тисяч – п'єса І. К. Тобілевича (І. Карпенка-Карого)
Страх духа
Студент прав – жарт
Суд, на котором всі виграють
Сумасшествіє в першій етапі
Тестамент
Тік – так – сценка
Три до вибору – п'єса І. Тобілевича (І. Карпенка-Карого), обробка Б. Мартиновича, ставили три гуртки
Три міхи картошек – переклад словацької п'єси Йожа Корбачки
У зубного лікаря – сценка, ставили три гуртки
У кого більше – твір Миколи Горняка, ставили три гуртки
У нашого старости пір'я порут
У парикмахера
Урлап
Фальшиві свідки – ставили чотири гуртки
Хірургія – п'єса А. П. Чехова
Хлібник – лікар Бохнік – діалог, перекладений із словацької мови учителем Йосифом Сухим
Хозяйство
Хоч раз його правда – твір Марусина, ставили два гуртки
Хрест під липами – переклад словацької п'єси Ф. Урбанека
Ци ялівка, ци гача – діалог Андрія Штиліхи, ставили чотири гуртки
Циган в МНК – жарт складений Н. Бойком
Циган Рунцлик продає коня – ставили два гуртки
Чиї долари – п'єса Антонія Бобульського, ставило дев'ять гуртків
Чканє
Чорт – не жена (Чортиця) – п'єса Шенгера, ставило вісім гуртків
Чортовий млин – найімовірніше йдеться про переробку слов. п'єси Вацлава Седлачека, яку здійснив Ервін Владимир
Шариська опера
Шолтес – драматичний твір Ваня Гунянки
Щасливе семейство
Ювілей – твір А. П. Чехова
Як ковбаса та чарка, то минеться сварка – твір Михайла Старицького, ставили три гуртки
Як учив Мошко Чмулька торгувати
Які хворі, такі дохтори – п'єса Александра Фредро